

SUFİLERİN ÖLÜME YAKLAŞIMI

Dr. İhsan SOYSALDI*

Özet

Bu araştırmamızda, sūflerin ölüm anlayışını inceledik. Onların ölüme getirdikleri yorumları verdik. Dünya hayatını nasıl değerlendirdiklerini ele aldık. Ölmeden önce ölmeyi manevî ölümü esas aldıklarını böylece hakiki ölüme hazırlanıldıklarını anladık.

Anahtar Kelimeler: Ölüm, dünya, hayat, sufi

Abstract

In this article we studied the death understanding of the sufis. We gave the interpretation they brought to the death. We took in hand how they evaluated the world life. We understood that they took the spirital life as basic life and prepared themselves to the real death life before their death.

Key Words: Death, world, life, sufi

---

* Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Tarihi Anabilim Dalı Arş. Görv.

Giriş

İslâm dininde altı temel inanç esaslarından biri de öldükten sonra dirilmeye ve ahirete inanmaktır. Bâki olan Allah'tır ve her canlı ölümü tadacaktır.¹ Yani her doğan ölmeye namzettir; aradaki fark dünya misafirhanesinde ikamet müddetinin az veya çok olmasıdır.

İnsan, ne zaman, nerede ve nasıl öleceğini bilemez. Ancak bir gün gelip kendisinin de ölümle kucaklaşacağını iyi bilmelidir. Ölümün bizi nerede beklediği belli değildir. Ancak, biz onu her yerde beklemeliyiz.

Her ne kadar dünya insanı meşgul etse ve ölümü bize unuttursa da bizim ölümden asla gaflet etmememiz gerekir. Çünkü insanlar, sadece bu dünya için yaratılmamışlardır. Yaratılışlarının asıl gayesi, kendisinden sonra fena ve ölümün bulunmadığı, bâki olan ahiret yurduna hazırlanmaktır.

Doğum gibi ölüm de Allah'ın değişmez sünneti içerisinde doğal bir olaydır. Fakat İslâm inancı bakımından ölüm, bir son değil, yeni bir hayatın başlangıcıdır. Dolayısıyla bu âlem için ölüm denilen olay, başka bir âlem için mahiyeti farklı yeni bir doğum olarak gerçekleşir. Mutlaka yaşanacak olan bu yeni hayat için insanın bu dünyada iken hazırlık yapması gerekir.²

Ölüm anında önemli olan bir hususta imanla bu dünyadan göçebilmektir. Hep son nefeste

Kelime-i şehadet getirerek ruhunu teslim etme isteği Müslümanlar tarafından dile getirilmiş, bunun için Cenâb-ı Allah'tan yardım istenmiştir. Bütün bir hayatın neticelendiği ve son anın bu kadar önem kazandığı bir durumda ölüm hadisesi daha da dikkat çekici bir hâle gelmektedir.

---

¹ Al-i İmran, 3/185; Enbiya, 21/35.

² Soysaldı, H.Mehmet, *Dinî Hitabet*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2002, s. 267, 268.

1. Kur'an'da Ölüm Kavramı

Ölüm kavramı Kur'ân'da ele alınan konulardan biridir. Allah Teâlâ insanları uyarmak ve dünya hayatının bir neticesinin olduğunu unutmamaları için âyetlerde ölüm gerçeğini işlemiştir. Çünkü insan dünya işlerine çok aşırı bir şekilde yoğunlaşarak bir gün ölümle karşılaşacağı hakikatini ihmal etmekte, unutmaktadır. Burada bu âyetlerden bir kaçını vererek üzerlerinde kısa yorumlar yapacağız. Rahman Sûresi 26 ve 27. âyetler “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacak. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbi'nin zâtı bâki kalacak.” Bir başka âyet; “Allah ile birlikte başka bir tanrıya tapıp yalvarma! O'ndan başka tanrı yoktur. O'nun zâtından başka her şey helâk olacaktır. Hüküm O'nundur ve siz O'na döndürüleceksiniz.”¹ Âl-i İmran Sûresinde de “Her canlı ölümü tadacaktır. Herhalde kıyâmet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konursa o, gerçekten kurtuluşa ermiştir. Bu dünya hayatı ise aldatma metâından başka bir şey değildi.”² Enbiya Sûresinde ise; “Her canlı ölümü tadacaktır. Bir deneme olarak sizi hayırla da şerle de imtihan ederiz. Ve siz, ancak bize döndürüleceksiniz.”³

Yüce Allah mü'minleri ölüm hususunda sık, sık ikaz ederek uyanık olmaya ve hazırlıklı bulunmaya davet etmektedir. Dünya hayatının zevk ve eğlencesine dalan insan gayesini hedefini unutup vazifelerini yerine getiremez bir duruma düşmektedir. Ölüm bir son ve yok oluş değil yeni bir hayatın başlangıcı ve dünya hayatında yapılan işlerden hesaba çekilmenin habercisidir. Ölüm ahirete hazır olmayanlar için korkulacak bir durumdur. Ama hazır olan Allah'a ve Rasulü(s.)'ne kavuşmak isteyenler için kavuşma zamanıdır.

Allah Teâlâ yarattığı her şeyi bir düzen ve hesap

---

¹ Kasas, 28/88.

² Âl-i İmran, 3/185.

³ Enbiyâ, 21/35.

içerisinde halk etmiştir. Bu dünya hayatı ve insanların işledikleri fiiller hepsi bir düzen gereği kaydedilmekte ve ölümlerle neticelenen hayat sonrası bu yaşananların hesabı istenilmektedir. Yoksa insanlarda adalet duygusunu, eşitlik düşüncesi nasıl ayakta tutulabilirdi. Bu dünya hayatında haksızlığa uğrayan ezilen mağdur olanlar ve karşılığını burada göremediklerinde adaletin ahirette gerçekleşeceğini bilmeleri onları rahatlatacak ve sükûna erdirecektir.

2. Hadislerde Ölüm Kavramı

Ölüm kavramının Hz. Peygamber'in hadislerinde de çok geçtiğini görmekteyiz. Nitekim bu hususta Hz. Peygamber (s.)'in "Lezzetleri yok eden ölümü çok hatırlayınız"¹ buyurmaktadır. Yine bir başka bir hadis-i şeriflerinde, "Mü'minlerin en akıllısı hangisidir Ya Rasulallah? Diye soran Ensar'dan bir sahabiye: "Ölümü çok hatırlayandır ve ölümden sonrası için en iyi hazırlığı yapandır. İşte bunlar en akıllı kimselerdir."² şeklinde cevap vermiştir.

Hz. Peygamber (s.) de mü'minleri hayatları boyunca ölümün bir gün vaki olacağını unutmadan yaşamalarını emretmiştir. İnsan için en büyük ibret ve ders konusu ölüm gerçeğiyle yüzleşmesidir. Dünya hayatının bir gün gelip biteceğinin idraki içerisinde olan bir kişi yanlış yapmaktan ve günahlardan uzak duracaktır.

Bu dünya ahiretin kazanıldığı, insanların imtihan edildiği, yapılan işlerin iyi ve kötü olarak sınıflandırılarak kaydedildiği bir mekândır. Ahiret azığı burada elde edilir, hazırlıklar burada yapılır. Kendini her türlü sınavlara hazırlayan başarılı olan kazançlı olacaktır. Aksi durumda ise, insan hiç istemediği yerlere ve hâllere düşmesi söz konusudur.

---

¹ Tirmizî, Zühd, 31; İbn Mâce, Zühd, 31.

² İbn Mâce, Zühd, 31.

3. Sûfilerin Ölüm Hakkındaki Görüşleri:

Kur'an ve sünnette ölüm kavramını işledikten sonra şimdi de sûfilerin ölüm anlayışı üzerinde durmak istiyoruz. Mutasavvıflar dünya ve içersindeki bulunanları değersiz olarak görüp ona değer vermenin insanın sonunu hazırlayacağını savunmaktadırlar. İnsanı Allah'tan uzak tutan her şey bu dünya tabirinin içerisinde yer almaktadır. Hakk'tan uzak ve gafil olan kişi manevi hayatta ölü hükmündedir. Özellikle insanın gönlünü hiçbir şekilde dünya ve dünya ile ilgili şeylere vermemesi tavsiye edilir.

Sûfiler ise, ölümü dört kısma ayırmışlardır:

1- Mevt-i ahmer: Nefse muhalefet etmektir.

2- Mevt-i ebyaz: İnsanın iç dünyasının aydınlanması ve kalbinin saflaşmasıdır.

3- Mevt-i ahdar: Kıymetsiz ve yamalı elbise giymektir, nefis bundan hoşlanmaz, böylece onun gurur ve kibiri kırılır.

4- Mevt-i esved: Fâil-i hakikinin Allah olduğunu bilerek, halktan gelen eza ve cefalara tahammül edip, isyan etmemektir. Nefis bu dört ölümle ölmeden hakiki matlup yüz göstermez.¹

Bu anlatılan ölüm çeşitleri, hep nefis terbiyesi ile manevî ölüm hâlinin yaşatılması sağlanmaktadır. Kul, nefisini kötülüklerden alıkoymayı başarırca Allah ve Resulünün istediği gibi bir hayat yaşayabilecektir.

İbrahim b. Şeybân anlatıyor: Köyde iken yanımda bir genç vardı. Bu genç ailesinden ayrılmış, mescitte kendisini ibâdete ve taata vermişti. Âdeta ona âşık olmuştum. Bir gün hasta oldu.

¹ Kuşeyrî, *Risâle*, (tah. Ali Abdulhamid), Beyrut 1993, ss.90-96; Ayr.bkz. A.Avni Konuk *Fusûsu'l-Hikem ve Şerhi*, haz., M.Tahralı, S. Eraydın, İstanbul 1994, s.74; Bursevî, İ.Hakkı, *Kitâbu'n-Netice*, Bursa Eski Eserler Kütüphânesi, Genel no. 64 vr. 2a, 133b- 135b; Ayr. bkz., Dermirci, Mehmet, "*Ölümdeki Hayat(Tasavvuf Düşüncesinde Ölüm)*", Tasavvuf Dergisi Sayı 4, Ankara 2000, s. 9-16.

Ben de cuma namazını kılmak için kasabaya gittim. Kasabaya gidince cumadan sonraki vakitleri ve geceyi orada dostlarımla geçirmek âdetimdi. O gün ikindi vaktinden sonra içime bir sıkıntı düştü. Yatsıdan sonra köye geldim. Genci sordum, rahatsız olduğunu zannettiklerini söylediler. Yanına gittim, selâm verdim. Elini tuttum, o esnada ruhunu teslim etti. Cenazesini yıkama işini bizzat kendim yaptım. Nâşına su dökerken yanlışlık yaptım. Eli elimde olduğu halde sağ yanına su dökcekkken sol tarafına su döktüm. Genç elini elimden çekti, hatta cenazenin üzerini örten şeyler bile yere düşmüştü. Yanımdakiler kendilerinden geçerek yere düştüler, sonra genç gözlerini açarak bana baktı, beni korkuttu. Hemen cenaze namazını kılıp nâşını toprağa koymaya başladık. Bu sırada yüzünü açtım ve o tebessüm etti. Üzerini düzledik ve toprağı kapattık.¹

İnsanın Allah'a yakın olması, ibâdetin ihlâslı olması sonucunda ölüm halinde dahi onun bazı özel hallere sahip olup, yanlışları ikaz edebileceği gerçeği vurgulanmaktadır. Bize göre ölü görünen, hakikatte ölmemiş, yaşıyordur. Ceset ölür fakat ruh yaşar. Onu ancak hissedebilenler anlar. Ölümle her şeyin bitmediği ruhun canlı kaldığı, bazı özel durumları olan kimselere Allah'ın tasarrufta bulunma izni dahi verildiği bilinmektedir.

Ölüm anında yaşanan duygular konusunda Şiblî'nin sorulan soruya verdiği cevap dikkate değerdir.

Güneş batarken neden sararır? Diye sorulmuş. Şöyle cevap vermiş:

Çünkü kemâle erdiği mekândan uzaklaştırılmıştır. Makam korkusundan sararmaktadır. Tıpkı bunun gibi, dünyadan ayrılan mü'minin yüzünün aldığı hâlde böyledir. Çünkü o varacağı makamından korkmaktadır. Güneş tekrara doğarken her tarafa

---

¹ Kelebazî, *et-Taarruf*, (tah. Muhammed Emin), en-Nuri, Kahire 1992, ss. 210-220; Bkz., Muhâsibî, *Riâye*, ss. 113-116.

ışıklar saçarak doğar. Mü'minin de tekrar dirilişi böyledir. Yüzü etrafına ışık ve aydınlık yayar.¹

a) Gazali'nin Ölüm Anlayışı

Ölüm konusunda İmam-ı Gazâlî insanları dört farklı kategoride ele almıştır.

1- Tamamen dünyaya dalan, hayatın geçici oluşunu unutan, dünyaya geliş gayesinin sadece zevk alma ve eğlenme olarak gören insan. Böyle bir hayat felsefesine sahip olan insan, elinden geldiğince ölümü hatırlamamaya çalışır. Hatırlasa dahi hemen bu düşünceden uzaklaşmak için elinden gelen çabayı harcar. Bu grup insanlar için hatırlamaktan korktukları ölüm, dünyadaki zevk ve sefanın sonudur. “De ki, kendinden kaçtığınız ölüm muhakkak sizi bulacaktır; sonra gizli ve açık her şeyi bilene götürüleceksiniz de O, size, yaptıklarınızı birer, birer haber verecektir.”² Âyetinde Cenab-ı Hak bu sınıf insanları ve onların içine düştükleri durumu açıklamaktadır. Ölüm ve âhret gerçeğinden kaçılmayacağını insanın bunun bilinci içerisinde olmasının kendi yararına olacağı muhakkaktır.

2- Ölüm gerçeği hakkındaki korkuları aşırı olan, yaptıklarının farkına vararak, tövbe edip kulluk vazifelerini yerine getirmeye çalışanlar için de, ölüm istenmeyen bir olaydır. Çünkü tövbeyi gerçekleştirmeden ölümün insanı yakalaması hakikati bu tür insanların başına gelebilecek tabii bir olaydır. Bu durumu tasvir eden hadis de şudur: “ Allah’a kavuşmak istemeyene Allah da kavuşmak istemez.”³ Allah’a yaklaşıp Allah daha fazla yaklaşır, ama uzak kalan gönüllere yaklaşmaz düşünülemez.

3- Allah'ı bilen ve O'na büyük bir aşkla bağlı olanlar için ölüm, Sevgiliye kavuşulan an olarak kabul edilir.

---

¹ Kuşeyrî, *Risâle*, s.226.

² Cuma, 62/8.

³ Buhârî, Rikak, 41; İbn Mâce, Zühd, 31; Tirmizi, Cenâiz, 67.

Mevlânâ'nın ölümüne şeb-i arûz tanımlaması buna güzel bir örnektir. Ölümü bir son değil güzel bir hâdisenin başlangıcı kabul eden mutasavvıflar, ölümü bir vuslat olarak kabul etmektedirler.

4- Son gruptaki insanlar mertebe ve irfanı daha yüce olanlardır. İşlerini Mevlâlarına bırakırlar. Mevlâ'nın isteği en sevgili olandır, Mevlâ ne eylerse güzel eyler. Tam bir rıza makamıdır.¹ Dünyadan ve içerisindekilerden uzaklaşan bu tür insanlar, Allah'la beraber olmayı her şeyden üstün tutmaktadırlar.

Meşhur tasavvuf kaynaklarından Lüm'a'da Ebû Nasr Serrâc Tûsî, ölüm anında sûfilerin hâlleri başlığında; Ebu'l-Kâsım Cüneyd'in ölüm anını Cerîî yoluyla nakletmektedir. Devamlı kendisi secde hâlindeydi. Kendisine dedim ki: "Yâ Eba'l-Kâsım, sen şu makama ulaşmış kişi değil misin? Gördüğüme göre gayretin de son noktaya gelmiş, biraz dinlensen?" Bana şu karşılığı verdi: "Yâ Ebâ Muhammed, şu anda bana en lâzım olan bu!" Secde hâli, dünyasını değiştirenceye kadar devam etti. Ben de yanında bulundum.²

b) Mevlana'nın Ölüm Anlayışı

Mevlânâ, ölümü anlatırken onu güz mevsimine benzetir. Nasıl güz mevsiminde bütün bitkiler tazeliklerini ve güzelliklerini kaybederse, ölümle birlikte insanda solar ve canını teslim eder. İnsanın ölüm esnasında aklı başına gelir, olayları ve gerçekleri fark eder ama iş işten geçmiştir. O zamana dek ölüm kendini hissettirmek için her şeyi yapmıştır. Ama insan gafletinden dolayı bi haber kalmıştır.³

Ölüm ve ölenler konusunda bir bakış açısı getiren

¹ Gazâlî, İhya, c.IV, ss. 804-806.

² Serrâc, Ebû Nasr, Lüm'a, Kahire 1960,s.214.

³ Mevlânâ, Celâleddin Rûmî, *Mesnevî*,ter. Veled İzbudak, MEBY, İstanbul 1995, c.I, s. 64.

Mevlânâ, ölen kişinin ölüm yüzünden bir derdi ve acısı yoktur. Elinden kaçırdığı şeylerden dolayı acıya düşer diyerek ölüm olayını açıklamaktadır. Ölümle gelen şaşkınlığın sebebini de bütün ömrü boyunca hayalleri kendisine kible edinen insanın hakikatle karşılaşması, ecelle birlikte hepsinin kaybolup gitmesi neticesinde meydana geldiğini ifade etmektedir.¹

Mevlânâ ölümü anlatırken bir başka yerde ölüm için şunları dile getirmektedir. Ölüm kişiye göre değişik hâller alır. Ölümü Yusuf görenler canını verir, kurt olarak görenler ise yolunu sapıtır demektedir. Herkesin ölümü kendi rengindedir, kendi yaşantısı manevî durumu gibidir. Kendini hazırlayan için kolay bir durum hazır olamayanın ızdırabı gibidir. İzahı ölümün herkes için farklı anlamlar taşıdığını anlatmaktadır.²

Bilâl-i Habeşî'nin ölümünü hikaye eden Mevlânâ, onun örneğinde ölümün mahiyetini anlatmaktadır. Hanımı ayrılacağı için üzüntüsünü dile getirdiğinde Bilâl ayrılık değil kavuşma demektedir. Artık seni göremeyeceğim diyen karısına gökyüzüne bak Allah'ın has kullarının halkasında beni görebilirsin şeklinde karşılık vermiştir.³

İnsan eğer kendisini ölüme hazırlamamış ve hayatı sadece bu dünya için zannederek sürdürmüşse hiç beklemediği bir anda ölümün kendisini yakalaması onun için çok acı bir durumdur. İmtihana hazırlıksız yakalanan öğrenci nasıl zor durumda ise, ölüme hazır olmayanın hâli de aynıdır. Hatta daha da güçtür, çünkü geri dönüş ya da ekstradan bir şans daha yoktur. Ölümle bütün bağlantılar ve hesaplar kesilmektedir.

c) Yunus Emre'nin Ölüm Anlayışı:

Ölüm kavramı, Yunus Emre'nin beyitlerinde ölümsüzlük ile birlikte kullanılmıştır. Yani O, insana bir ölümlü bir de

---

¹ Aynı eser, c. I, s. 117.

² Aynı eser, c.III, s. 280.

³ Aynı eser, c.III, s.287-288.

ölümsüz tarafı olmak üzere iki yönünden değerlendirmektedir. Yunus, beşerî yönüyle insanın ölümlü olduğunu, ruhî açıdan ise ebedî olduğunu belirtmiştir.

Ölmek endişesin ‘âşık ölmez bâkîdür

Ölmek senün nen ola çün canın İlâhîdür.1

Burada Yunus, Hak âşığı olan için ölüm düşüncesinin ve korkusunun bulunmadığını ifâde etmektedir. Kendi canındaki ilâhî yönü bulan için ölüm endişesinin olmayacağını vurgulamaktadır. Büyük hedef ve gayesi olanlarda ölüm, sıradan bir olay hâline gelmektedir. Amacı Allah’a ulaşmak olana ölüm, korku değil sevinç sebebidir.

Ayurma beni yaradan

Düşdüm ölürem ben bu yaradan2

Yunus, esas ölüm ve acının Allah’tan ayrı kalması neticesinde olacağını düşünerek böyle bir acıya düşmemesi için Allah’tan yardım istemektedir. Çünkü bu yara ve acı çok farklı ve dehşetli bir ızdırabı olan bir yaradır. Allah sevgisi ve O’nun aşkının verdiği acı âşık için zevk olmaktadır. Âşık bu acıdan mutlu ve memnundur.

Âşık öldü diyü salâ virürler

Ölen hayvan durur ‘âşıklar ölmez3

Yunus Emre, burada da âşıkların bu özel durumunu ifade etmekte, ölüm denen olgunun onlar için farklı bir mana taşıdığını çünkü âşıkların “ölmeden önce ölmeyi” başardıklarını belirtmektedir. Ölen nefistir, ruh kalıcıdır. Ruhunu terbiye edip Allah’a yönelten kişi ölümden korkmaz. Ölüm onun için kavuşmaktır.

Hey Yûnus Emre ölince var yûri togru yolunca

---

¹ Yunus, *Dîvân*, c.I, s.245.

² Aynı eser, c. I, s. 247.

³ Aynı eser Yunus, *Dîvân*, c. I, s. 252.

Dünyasını terk idenler yarın Hazret’de ölmeye¹

Yunus, bu beyitte kendi hâinden örnek vererek bir gerçeği vurgulamaktadır. Bu dünyada Allah ve ahireti tercih edenlerin orada yaşayacaklarını, sıkıntı ve zorluk çekmeyeceklerini ifade etmektedir. Dünyada ahirete önem veren işlerle kendini meşgul etmeye çalışanlar kazançlı olacaklardır.

Kişi Hak’ı bilmek gerek Hak haberin almak gerek

Zindeyiken ölmek gerek varup anda ölmez ola.²

Yunus Emre, burada da yine Allah’ı hakkıyla bilenlerin övülen kimseler olduğunu belirtir. Emirlerinden haberi olanların bu dünyada O’nun emir ve nehiyleri çerçevesinde hayat sürdürdüklerini açıklar. Böyle kulların ahirette mutlu ve huzurlu olacaklarını belirtir.

d) Bayburtlu Ağlar İrşâdî Baba’nın Ölüm Anlayışı

Son dönem mutasavvıf ve şairlerinden Bayburtlu Ağlar İrşâdî Baba ölüm konusunda divanında şunları nakletmektedir.

Yunus gibi ben ölmüşem

Kendimi bahre salmışam

Batn ı mahiye girmişem

Allah beni utandırmaz

İbrahim Ethem misali

Sanki dünyadan geçmişem

---

¹ Aynı eser, c. I, s. 252.

² Aynı eser, c.I,s. 250; Sançar, Nejd, “Yunus Emre’de İki Mesele Hayat ve Ölüm” Türk Yurdu, İstanbul 1966, Sayı: 319, ss. 43-44.

“Temûtî” sırrına erip
Ölmeden sine girmişem¹

Mutasavvıf bu dizelerle tasavvuftaki ölmeden önce ölmek prensibine atıf yaparak, manevî bir denize girdiğini bu hâlinde Allah’a güvenip, neticede başarılı olmayı beklediğini belirtmektedir. Tasavvufun önemli simalarından İbrahim b. Ethem’in saltanatı ve şöhreti sırf Allah rızası için terkedişini vererek, kendinin de ölümü ve ahireti düşünüp Hakk’a yöneldiğini anlatmaktadır.

Ağlarbaba sen makamın et vahdet
“Temûtû” sırrında vecd-i hakikat
Mihmandar ol dil kasrı şahını gözet
Senin dil kasrında zikir eğleşür (405)

Dizelerinde Ağlarbaba görüldüğü üzere mânevî ölümü işlemektedir. “Ölmeden önce ölünüz” düsturuna uygun olarak vecd içinde olmayı, gönül sahibi olan şahı gözetmeyi emretmektedir. Kalpte Allah zikrinin yer etmesinin diğer sevgi ve isteklerin önüne geçmesinin ihsanı gerçekleştirerek olacağını zikretmektedir.

Talibu vuslat babında nûr cemale müştak ol
“Temûtû” sırrına erüp sinde sen kendini bul
“Mûtû kable en temûtû” babına miftah vur

---

¹ Ağlar İrşâdî Baba, Dîvân, s. 255.

Gir ol babın eşiğinden sinde sen kendini bul

Vakıa vukua ile nice şeyler görünür

“Kable en temûtû” sırrına kâr ile erülür (411)

Ağlarbaba yine mecâzî ölüme telmih yaparak, Allah’a vuslatı isteyen ancak ölmeyen önce nefsinin tezkiye edip, kalbini tasfiye etmek şartıyla istediğini gerçekleştirebileceğini anlatmaktadır. Bunun yanında insanın kendini bilmesinin her şeyin başı olduğunu, bu mecâzî ölüm sırrına da anlatılan vasıflarla ulaşılabileceğini belirtmektedir.

Kevn ü makamı fenâdur ayn u bekâya geçer

Sur i İsrâfilden evvel ölmeyen suri çalar

Mevt ü zaika camından sağ gezer şerbet içer

İç ol şerbeti fenadan sinde sen kendini bul

Dalma hab u gaflete sen ayık ol Ağlarbaba

Ölmeyen sen gir kabre eyle dünyadan iba

Ne kadar dünyada kalsan akibet olur heba

Kesretin camını kır da sinde sen kendini bul (415)

Ağlarbaba ölüm konusunu anlatmaya devam ederek, fenâ makamına ulaşanların bekâya eriştiklerini İsrâfil (a) sûru üflemeden (yani kıyamet kopmadan) kendisinin mânen bunu gerçekleştirdiğini anlatmaktadır. İnsanın dünya işlerine dalarak

gaflet içerisinde girebileceğini ifade eden Ağlarbaba, uyanık olmanın kendini bilmenin ve gayesini unutmadan yaşamının insanı kurtuluşa götüreceğini anlatmaktadır. Dünyada yaşamının bir sonu ve neticesi olduğunu bunun ne kadar uzun olursa olsun bir gün biteceğini, kesret âleminin aldatıcı görünüşüne aldanmamanın önemine işaret etmektedir.

Sonuç

Her insan için dünyada yaşayacağı müddet Allah tarafından belirlenmiş ve bu o insanın ömrü olmuştur. Bu belli olan süre tamamlanınca insanın dünyadan ayrılma zamanı gelmiş olmaktadır. Belli olan vakti ne öne almak ne de geciktirmek mümkün değildir. İnsan doğduğunda ağlayarak doğar yakınları ise bu olayı mutluluk içerisinde karşılar. Ölüm anında ise, ölen kişi dünya hayatında ahiret hazırlığını yapmışsa ölümü huzurlu ve mesut bir şekilde karşılar. Bu seferde yakınları üzülür ve ağlayarak onu uğurlarlar.

Ölüm vakti geldiğinde hiç kimse onu tehir etme imkânı olamaz. Zamanı gelince herkes ölüm gerçeğiyle tanışacaktır. Aslında insan devamlı surette yakınında birileri ölmekte ama o bir şekilde bunu unutup hayata kaldığı yerden devam etmektedir. Tabii ki ölümü bir sorun haline getirip de vazife ve sorumluluklarını yerine getirmemek de yanlıştır. Müslüman bir denge hayatı yaşamalı aşırılıklardan kaçınmalıdır. Ne tamamen ölüm gerçeğini unutmak ne de onu düşünmekten hayata küsmek doğru değildir. Her işte olduğu gibi ölümü anlama ve ona göre hayatına çeki düzen vermek hususunda da ölçülü olmak şarttır.